

Profesjonalny status inkwizytora

Autor tekstu: **Adam Marek Bryszkowski**

Inkwizytor spełniał równocześnie kilka różnych funkcji, mianowicie był on duchownym, duszpasterzem, ojcem duchownym, teologiem, realioznawcą (i.e. posiadać musiał on wiedzę na temat doktryn i ruchów heretyckich) oraz sędzią śledczym i policyjnym.

Jako duchowny inkwizytor musiał być kapłanem i większości przypadków równocześnie zakonnikiem. Władze kościelne również wymagały od niego dużego samozaparcia oraz ascetycznego wyrobienia.

Jako sędzia śledczy decydował on o aresztowaniu i prowadzeniu śledztwa oraz przesłuchiwał winnych i świadków.

Jako sędzia policyjny przesłuchiwał winnego, a w razie potrzeby ferował wyrok. Był on w jednej osobie policjantem, prokuratorem i sędzią.

Wedle oficjalnej doktryny Kościoła inkwizytor uchodził również za duszpasterza i ojca duchownego troszczącego się o zabłąkane owieczki. Tak też musiał on pojmować swoją rolę, przynajmniej w sferze deklaratywnej. Podręcznik Bernarda Gui nazywa inkwizytora lekarzem dusz (medicus animarum).

Inkwizytor jako realioznawca, teolog oraz sędzia śledczy i policyjny mógł zawsze korzystać z pomocy ekspertów.

Załączone w dalszej części tłumaczenie fragmentów zaczerpniętych z podręcznika Bernarda Gui w sposób wyraźny ilustruje funkcje, które spełniał inkwizytor.

Przykład 1. Degradatio clericorum

Sposób czyli forma rzeczywistej degradacji

Modus seu forma degradationis actualis

W przypadku kapłana (De sacerdote):

Akt odebrania kielicha i pateny (In ablatione calicis et patene/klasyczna forma patenae):

Odbieramy ci kielich i patenę oraz pozbawiamy cię urzędu i prawa do składania Bogu ofiary oraz odprawiania jakiegokolwiek mszy.

Akt odebrania szaty kapłańskiej (In remotione planete/klasyczne: planetae/ seu casule /klasyczne casulae/ sacerdotalis):

Odbieramy ci szatę kapłańską i pozbawiamy cię godności kapłana.

Akt odebrania stuy (Ad stolam sacerdotalem):

Odbieramy ci stulę kapłańską, ponieważ wzgardziłeś noszeniem słodkiego jarzma Bożego, które ona symbolizuje, oraz nie przykładałeś się, by strzec (tę) stulę niewinności.

Przykład 2. Ius iurandum (Iuramentum)

Forma przysięgi składanej przez marszałka oraz urzędników królewskich, wymagająca położenie ręki na Ewangelię

Forma iuramenti senescalli [32] et curialium Domini Regis manu elevata.

My, marszałek dworu (imię) oraz namiestnik Tuluzy (vicarius Tholose/forma klasyczna Tholosae) (imię) i sędzia lokalny (iudex; klasyczne: iudex) ordinarius) (imię) (podobnie w przypadku innych urzędników przy tym obecnych), przysięgamy na tę świętą Ewangelię Boga, iż wiarę Pana Naszego Jezusa Chrystusa oraz świętego Kościoła rzymskiego zachowujemy będziemy oraz innych do jej zachowywania doprowadzimy [33] i bronić będziemy przeciwko wszystkim stosownie do naszych możliwości;

(przysięgamy) również, że będziemy występować przeciwko heretykom, ich wyznawcom, sympatykom, osobom udzielającym im schronienia oraz ich obrońcom, uciekinierom oskarżonym o herezję, a także, iż ich aresztujemy lub doprowadzimy do ich aresztowania, kiedy tylko będziemy mogli, oraz iż będziemy ich oskarżać oraz doniesiemy o nich Kościołowi i

inkwizytorom, jeżelibyśmy się dowiedzieli, iż ktokolwiek z nich byłby gdziekolwiek obecny;

(*przypuszczamy*) również, że nie powierzymy urzędów sędziowskich [34], obowiązków sądowych, funkcji administracyjnych ani innych urzędów publicznych żadnej z wyżej wymienionych osób, skażonych zarzą (heretycką), ani osobom podejrzanym albo pomawianym o herezję, ani nikomu, komu sprawowanie urzędów publicznych z powodu oskarżenia o przestępstwo herezji zakazane zostało lub z innej przyczyny zabronione było przez inkwizytorów lub przez prawo; nie pozwolimy również, by oni korzystali z wyżej wymienionych urzędów ani by funkcje publiczne sprawowali;

(*przypuszczamy*) również, że żadnego z wyżej wymienionych w sposób świadomy nie przyjmujemy ani nie będziemy tolerować w naszej rodzinie, ani w naszym towarzystwie, ani w naszej służbie, ani w naszej radzie; jeżeli bez naszej wiedzy zdarzyłoby się przypadkiem coś przeciwnego, skoro tylko dowiemy się o tym od inkwizytorów do spraw heretyckiego wypaczenia lub od innych godnych wiary osób, niezwłocznie ich wypędzimy.

W tych i innych (*zobowiązaniach*), które dotyczą urzędu inkwizycji do spraw heretyckiego wypaczenia, będziemy posłuszni [35] Bogu oraz świętemu Kościołowi rzymskiemu i inkwizytorom do spraw owego wypaczenia heretyckiego. Tak niech dopomoże nam Bóg i te święte Ewangelie Boże.

Przykład 3. Jedna z formuł obrzędowych i prawnych używanych w czasie auto da fé (po hiszpańsku: „auto de fe”, po łacinie „sermo fidei” lub „sermo inquisitorum generalis”).

(„Deinde post receptum iuramentum /klasyczne: iuramentum/ et post factam abjurationem /klasyczne: abiurationem/ ...”)

Następnie po odebraniu przysięgi i po akcie wyrzeczenia się herezji, o czym wcześniej była już mowa, należy uwolnić od ekskomuniki tych którzy w nią popadli, odmawiając przy tym psalm pokutny „Zmiłuj się nade mną, Boże” („Miserere mei, Deus”) lub „Niech Bóg zmiłuje się nad nami” („Deus misereatur nostri”), uderzając przy tym różgą tych, którzy mają dostąpić uwolnienia od ekskomuniki, oraz wzywając ich do pokuty. Po zakończeniu psalmu i odmówieniu „Kyrie, eleison; Christe, eleison; Kyrie, eleison” oraz „Ojcze nasz” należy dołączyć „I nie wódź nas na pokuszenie ...”.

Wezwanie: "Zbaw, Panie, sługi swoje (lub służebnice swoje)"

Odpowiedź: „Nadzieję w Tobie pokładających (pokładające), mój Boże"

Wezwanie: „Pan z wami"

Modlitwa: „Udziel, prosimy Cię, Panie, sługom Twoim (służebnicom Twoim) godnego owocu pokuty, by osiągając łaskę przebaczenia popełnionych grzechów powrócili (powróciły) jako niewinni do Kościoła, od którego pełnej jedności poprzez grzech odeszli. Przez Chrystusa Pana naszego."

Po tych (*modlitwach*) inkwizytor powinien dodać: „Ja, władzę pochodzącą od Boga oraz na mocy urzędu inkwizycji do spraw heretyckiego wypaczenia, który sprawuję, uwalniam was od wyroku ekskomuniki, w którą popadliście z powodu grzechów, które popełniliście przeciwko urzędowi inkwizycji, a które wyznaliście w sądzie wobec nas, o ile jednak wróciliście do jedności z Kościołem w dobrej intencji i niezafałszowanej wierze, i o ile wyznaliście w sądzie pełną i całą prawdę o was samych i innych osobach."

Przykład 4.

W części tej zawarty jest dyskurs zawierający radę dla inkwizytora jako sędziego śledczego. Rada ta wskazuje, jak wykorzystać prostoliniowość i zasadniczość katarów dla skutecznego przeprowadzenia dochodzenia inkwizycyjnego.

("Et omnes praedictos /w tekście występuje forma średniowieczna: predictos/ errores suis credentibus dogmatizant et exponunt ...")

"A wszystkie wymienione wcześniej błędy głoszą i przekazują swoim wyznawcom, a kiedy zostaną wykryci i nie są w stanie ukryć (*swojej działalności*), wobec inkwizytorów bronią, wyznają i głoszą swoje poglądy. Należy zatem zachęcić ich do nawrócenia oraz wykazać im fałszywość ich poglądów w jakikolwiek sposób korzystając z pomocy najbardziej

doświadczonych oraz oddanych mężów.

Takich zaś heretyków należących do grupy doskonałych [36], inkwizytorzy zwykli dłużej trzymać w areszcie śledczym (detenere) z licznych powodów: po pierwsze po to, aby móc częściej nakłaniać ich nawrócenia, ponieważ konwersja tego rodzaju ludzi jest niezwykle pożyteczna, gdyż nawrócenie heretyków manichejskich jest przeważnie autentyczne i rzadko kiedy udawane; a kiedy zaś nawracają się, ujawniają wszystko i odsłaniają prawdę, a także wyjawiają swoich współników; dlatego też wypływa z tego wielka korzyść. Po drugie, o ile tacy heretycy należący do grupy doskonałych przetrzymywani są dość długo, wyznawcy oraz współnicy ich dość łatwo się przyznają oraz wyjawiają siebie samych i innych, obawiając się, iż, jeżeli owi heretycy nawróciliby się, sami zostaliby przez nich zdradzeni. Jednakże potem, gdyby byli dość długo zachęcani i wzywani do nawrócenia, jeżeli nie chcieliby się nawrócić oraz wydawaliby się upartymi, należy ogłosić wyrok przeciwko nim oraz przekazać ich władzy i sądowi świeckiemu (dosłownie: *bracchio* / w tekście występuje forma średniowieczna: *brachio/et iudicio seculari* — ramieniu i sądowi świeckiemu)."

Przykład 5. Interrogatoria — Zestaw pytania, który należy zadać w czasie przesłuchania.

O sposobach przesłuchiwania wyznawców sekty manichejczyków

Haec/w tekście występuje średniowieczna forma: hec/ sunt interrogatoria ad credentes de secta Manichaeorum/w tekście występuje średniowieczna forma: Manicheorum/

(„In primis examinandus interrogetur si vidit aut scivit alicubi ...”)

Najpierw należy zapytać przesłuchiwanego, czy widział albo poznał gdzieś heretyka albo heretyków, wiedząc albo sądząc, że oni takimi są lub są nazywani albo też za takich uchodzą; a także gdzie, jak często, w którym towarzystwie oraz kiedy ich widział; później zaś, czy utrzymywał jakiegokolwiek kontakty z nimi, a także kiedy, w jakiej formie oraz dzięki komu nawiązał takie kontakty; następnie, czy przyjmował w swoim domu jakiegoś heretyka lub heretyków, kto to był; kto ich do jego domu przyprowadził, jak długo się tam zatrzymali, kto ich tam odwiedzał, kto ich następnie odprowadził oraz dokąd się udali; potem, czy słyszał ich nauczanie, a także o czym mówili i nauczali; następnie, czy oddawał im cześć [37], albo czy widział innych okazujących im cześć, czy odbywało się to wedle heretyckiego rytuału, a także o sposobie oddawania czci; następnie, czy spożywał ich chleb poświęcony, a także o sposobie błogosławienia wyżej wspomnianego chleba; następnie, czy oświadczył lub dał im do zrozumienia, iż pod koniec życia pragnąłby zostać przyjętym do ich sekty i zakonu; następnie, czy pozdrawiał ich albo widział innych pozdrawiających ich w heretycki sposób, mianowicie przez położenie rąk na obydwa ramiona heretyka oraz przez pochylanie głowy i zwracanie się do każdego ramiona i mówienie po trzy razy: „Pobłogosław” („Benedicite” — forma będąca pluralis maiestatis), który to sposób powitania przestrzegają doskonali wierzący w momencie przybycia i odejścia heretyków; następnie, czy uczestniczył w obrzędzie heretyckiej inicjacji (*haereticatio*: uczynienie heretykiem/w tekście występuje średniowieczna forma *hereticatio/*) jakiejś osoby oraz o sposobie wprowadzenia do herezji, a także o imieniu heretyka albo heretyków, kto był tam obecny, o miejsce w domu, gdzie leżał chory, o porę i godzinę, a także o to, czy wyżej wspomniana osoba, wprowadzona do herezji, zapisała heretykom coś w testamencie, co i ile, kto wykonał zapis testamentalny, czy oddano cześć wyżej wspomnianemu heretykowi, czy osoba wprowadzona do herezji umarła od tego schorzenia, gdzie została pochowana, a także kto tam przyprowadził i odprowadził stamtąd heretyka lub heretyków; następnie, czy uważał, iż osoba wprowadzona do sekty heretyckiej może zostać zbawiona w heretyckiej wierze; następnie, co wymierzonego przeciwko wierze oraz sakramentom Kościoła rzymskiego usłyszał albo dowiedział się od heretyków, co od nich usłyszał na temat sakramentu eucharystii, chrztu i małżeństwa, o spowiedaniu się u księdza z grzechów, o adorowaniu lub oddawaniu czci krzyżowi świętemu, a także o innych ich błędach, które zostały wyżej wymienione; następnie, czy wierzył, iż heretycy są dobrymi i prawdomównymi ludźmi, czy (wierzył), iż ich

wiara, sekta i nauczanie są dobre, (czy uważał), iż owi heretycy oraz ich wyznawcy mogą dostąpić zbawienia w swojej wierze i sekcie; następnie, jak długo wyznawał wyżej wspomniane poglądy; następnie, kiedy zaczął tak wierzyć; później zaś, do kiedy tak wierzył; następnie, kiedy i dlaczego odstąpił od tych poglądów; następnie, czy kiedykolwiek był wzywany lub przywoływany do stawienia się przed jakimkolwiek inkwizytorem, kiedy, dlaczego, a także, czy składał jakiekolwiek zeznanie w sprawie herezji, czy wyrzekął się herezji w obecności jakiegokolwiek inkwizytora, a także, czy został pojednany z Kościołem lub rozgrzeszony; następnie, czy od tamtego czasu popadł ponownie w grzech herezji, w jakiej materii oraz w jaki sposób, i tak jak powyżej; następnie, czy zna jakichkolwiek wyznawców lub zwolenników heretyków, a także osoby, które udzielają im schronienia i gościny (receptatores eorum); następnie, czy towarzyszył kiedykolwiek heretykowi lub heretykom w ich wędrówce z jednego miejsca do drugiego, albo czy posiadał ich książki; następnie, czy jego rodzice byli wyznawcami lub sympatykami poglądów heretyckich, a także, czyli odbywali pokutę z tego powodu. Oto są ogólne pytania dotyczące wyżej wspomnianej sekty, na których podstawie gorliwi i pracownicy inkwizytorzy formułują dość często pytania szczegółowe. [38]

Przypisy:

[32] Wyraz "senescallus", po francusku le sénéchal, oznaczający marszałka dworu, jest przykładem lokalnego słownictwa łacińskiego. Rozwój lokalnego słownictwa łacińskiego jest istotną cechą średniowiecznej (a także późniejszej) łaciny.

[33] tenere faciemus - typowa dla łaciny średniowiecznej konstrukcja kauzatywna, przejęta następnie przez języki romańskie i język angielski.

[34] Wyraz "bajulia", po francusku la bailie należy do lokalnego słownictwa łacińskiego.

[35] Wedle ówczesnego prawa Kościelnego urzędnicy państwowi, pod groźbą ekskomuniki, byli zobowiązani wspierać działania inkwizycji.

[36] Perfecti - jedna z grup (grupa wyższa) w obrębie tej sekty; inną grupę stanowili credentes - wyznawcy.

[37] Wyznawcy sekty katarów oddawali cześć grupie doskonałych, perfecti; akt ten nazywał się melioramentum - dosł. polepszenie, poprawa.

[38] Dosłownie: z których dzięki gorliwości i pracowitości prowadzącego śledztwo powstają dość często pytania szczegółowe - "ex quibus saepius /w tekście występuje średniowieczna forma "sepius"/ specialia fienda oriuntur per bonam industrias et sollertiam inquirentis".

Adam Marek Bryszkowski

Wybitny lingwista; zajmuje się historią inkwizycji. [Więcej informacji o autorze](#)
[Strona www autora](#)

[Pokaż inne teksty autora](#)

(Publikacja: 07-01-2004)

[Oryginał.](http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,3170) (<http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,3170>)

Contents Copyright © 2000-2008 Mariusz Agnosiewicz

Programming Copyright © 2001-2008 Michał Przech

Autorem tej witryny jest Michał Przech, zwany niżej Autorem.
Właścicielem witryny są Mariusz Agnosiewicz oraz Autor.

Żadna część niniejszych opracowań nie może być wykorzystywana w celach komercyjnych, bez uprzedniej pisemnej zgody Właściciela, który zastrzega sobie niniejszym wszelkie prawa, przewidziane w przepisach szczególnych, oraz zgodnie z prawem cywilnym i handlowym, w szczególności z tytułu praw autorskich, wynalazczych, znaków towarowych do tej witryny i jakiegokolwiek ich części.

Wszystkie strony tego serwisu, wliczając w to strukturę katalogów, skrypty oraz inne programy komputerowe, zostały wytworzone i są administrowane przez Autora. Stanowią one wyłączną własność Właściciela. Właściciel zastrzega sobie prawo do okresowych modyfikacji zawartości tej witryny oraz opisu niniejszych Praw Autorskich bez uprzedniego powiadomienia. Jeżeli nie akceptujesz tej polityki możesz nie odwiedzać tej witryny i nie korzystać z jej zasobów.

Informacje zawarte na tej witrynie przeznaczone są do użytku prywatnego osób odwiedzających te strony. Można je pobierać, drukować i przeglądać jedynie w celach informacyjnych, bez czerpania z tego tytułu korzyści finansowych lub pobierania wynagrodzenia w dowolnej formie. Modyfikacja zawartości stron oraz skryptów jest zabroniona. Niniejszym udziela się zgody na swobodne kopiowanie dokumentów serwisu Racjonalista.pl tak w formie elektronicznej, jak i drukowanej, w celach innych niż handlowe, z zachowaniem tej informacji.

Plik PDF, który czytasz, może być rozpowszechniany jedynie w formie oryginalnej, w jakiej występuje na witrynie. **Plik ten nie może być traktowany jako oficjalna lub oryginalna wersja tekstu, jaki zawiera.**

Treść tego zapisu stosuje się do wersji zarówno polsko jak i angielskojęzycznych serwisu pod domenami Racjonalista.pl, TheRationalist.eu.org oraz Neutrum.eu.org.

Wszelkie pytania prosimy kierować do redakcja@racjonalista.pl